

23. 1. 2003

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K otázce subjektivního práva obchodníka s cennými papíry jednostranně měnit závazkový vztah se zákazníkem v širších souvislostech (IV. část)

Obchodní zákoník o spotřebiteli *per definitionem* v rámci dané úpravy nehovoří, jeho předmětná úprava směřuje k ochraně osoby (smluvní strany), která není podnikatelem, nikoli tedy osoby, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti. Pro obchodní závazkové vztahy je tak zásada ochrany spotřebitele uplatňována v poněkud užším pojetí. Jde tu o ochranu nepodnikatele jakožto neprofesionála v obchodních věcech. To, že se pak v ustanovení § 262 obch. zák. používá pojem "spotřebitelská smlouva" a "ustanovení směřující k ochraně spotřebitele" je již jinou věcí, kterou nelze směřovat s vymezením osob, kterých se tato úprava týká.

§ 2 K některým pojmům právní úpravy ochrany spotřebitele v obchodně závazkových vztazích

Pojem "spotřebitelská smlouva" a "spotřebitel"

Třebaže se obecně mluví o ochraně spotřebitele, je nutné si uvědomit, že termín "spotřebitel" je v právních předpisech definován různě. Se zřetelem ke svému výkladu vyjdu z obecné úpravy občanského zákoníku (§§ 52 až 58) o spotřebitelských smlouvách.^[i] [Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele vymezuje v § 2 odst. 1 písm. a) spotřebitele jako osobu, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami, tato definice však slouží výlučně potřebám tohoto zákona.] Podle ustanovení § 52 odst. 3 obč. zák. se spotřebitelem rozumí osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své podnikatelské činnosti. Osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy v rámci své podnikatelské činnosti jedná, je označována jako dodavatel. Z této dynamické definice kontrahentů (spotřebitel, dodavatel), jakož i z dikce § 52 odst. 1 obč. zákoníku "*spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy upravené v části osmé tohoto zákona, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel*", lze jednoznačně dovodit, že spotřebitelské smlouvy nejsou žádným zvláštním smluvním typem a že veškeré smlouvy, ve kterých jako smluvce vystupuje spotřebitel na straně jedné a dodavatel na straně druhé, jsou smlouvami spotřebitelskými.

Obchodní zákoník o spotřebiteli *per definitionem* v rámci dané úpravy nehovoří, jeho předmětná úprava směřuje k ochraně osoby (smluvní strany), která není podnikatelem, nikoli tedy osoby, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti. Pro obchodní závazkové vztahy je tak zásada ochrany spotřebitele uplatňována v poněkud užším pojetí. Jde tu o ochranu nepodnikatele jakožto neprofesionála v obchodních věcech. To, že se pak v ustanovení § 262 obch. zák. používá pojem

"spotřebitelská smlouva" a "ustanovení směřující k ochraně spotřebitele" je již jinou věcí, kterou nelze směřovat s vymezením osob, kterých se tato úprava týká.^[ii] Toto pojetí spotřebitele v obchodním zákoníku zhruba odpovídá i pojetí spotřebitele v komunitárním právu; právní úprava spotřebitele tak, jak je zakotvena v našem civilním kodexu, je tedy v mnohém širší (viz níže).^[iii]

Z dikce § 262 odst. 4 „...ustanovení občanského zákoníku ... o spotřebitelských smlouvách ... je třeba použít vždy, je-li to ve prospěch strany, která není podnikatelem“ lze soudit, že tu evidentně nejde o vztah *lex specialis* ku *lex generali*, ale o použití obou právních úprav (t.j. § 262 obch. zák. a §§ 52 an. obč. zák.) vedle sebe.

V souvislosti ke shora uvedenému je na místě zdůraznit, že ačkoli předmětné ustanovení občanského zákoníku (§ 52 odst. 1) říká, že za spotřebitelské smlouvy lze považovat pouze smlouvy upravené v osmé části tohoto kodexu, je s ohledem na znění § 262 odst. 4 obch. zák., dotčené ustanovení občanského zákoníku suspendováno. Domnívám se, že po věcné stránce nemohou vzniknout o takovém rozsahu této úpravy pochybnosti. Podle kogentní dikce § 262 odst. 4 se pro vztahy ze smluv o cenných papírech, jakožto smluvních typů navazujících na obchodní zákoník, v nichž jednou ze stran je osoba, které není podnikatelem, použijí zmiňovaná ustanovení občanského zákoníku vždy, kdy takové ustanovení bude podle okolností, pro smluvní stranu, která není podnikatelem, prospěšnější. *Eo ipso* lze od 1. ledna 2001 posuzovat smlouvy o cenných papírech též prizmatem úpravy "spotřebitelských smluv" v občanském zákoníku.

Mohu tedy shrnout, že právní režim obchodního závazkového vztahu, jehož účastníkem je na jedné straně obchodník s cennými papíry a na druhé straně jeho zákazník jako osoba, která není podnikatelem, může být (a nejspíše velmi často bude) rozštěpen. Pro obchodníka s cennými papíry, jakož i pro jeho zákazníka - podnikatele, platí režim obchodního zákoníku. Pro zákazníka, jenž podnikatelem není, platí obchodně závazkový režim v těch otázkách, které občanský zákoník, ani jiný zvláštní právní předpis směřující k ochraně spotřebitele, neupravuje pro něj výhodnějším způsobem.

K pojmu "zneužívající klauzule"

Ustanovení § 56 odst. 1 obč. zákoníku stanoví, že "*spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran*". Citované ustanovení je téměř doslovnou transpozicí čl. 3 odst. 1 směrnice Rady Evropských společenství č. 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, o nepoctivých ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (dále jen "směrnice")^[iv] s tím, že naše úprava se vztahuje na všechny spotřebitelské smlouvy, kdežto citovaná směrnice se týká pouze adhezních smluv a jejich specifičnosti.^[v]

(Vládní návrh zákona o změně občanského zákoníku - zákon vyšel ve Sbírce zákonů v roce 2000 pod č. 367 - původně obsah pojmu "adhezní smlouva", jakož i pojmu "zneužívající klauzule" upravoval, nicméně během legislativního procesu v Poslanecké sněmovně PČR byla předmětná ustanovení vypuštěna. I bez takové definice je obsah tohoto termínu dostatečně určitý; neboť pojem není nový, je tradiční civilistický. Podle směrnice Společenství je adhezní smlouvou třeba rozumět spotřebitelskou smlouvu, jejíž obsah (třebas i jen jediné ustanovení) nebylo sjednáno individuálně, ale tím způsobem, že jedna ze stran je předem připravila bez spoluúčasti strany druhé, takže tato se

může pouze rozhodnout, zda na takový návrh přistoupí, nebo smlouvu neuzavře. Za adhezní smlouvy je proto třeba považovat většinu bankovních obchodů, pojistných smluv ..., a v neposlední řadě téměř vždy smlouvy o cenných papírech.)

Citované ustanovení (§ 56 odst. 1) tedy pozitivně upravuje, jaká smluvní ujednání jsou považována za ujednání nepoctivá (za zneužívající klauzule) a zakázaná.^[vi] Návod k interpretaci této generální klauzule nám může poskytnout příslušná část předmětné směrnice (tzv. „test of fairness“),^[vii] která stanoví, že při posuzování „poctivosti“ neboli „přípustnosti“ smluvního ujednání musí být brán zvláštní zřetel na:

a) sílu vyjednávacích pozic smluvních stran,^[viii]

b) skutečnost, zda byly předmětné služby poskytnuty na zvláštní objednávku spotřebitele,^[ix]

c) skutečnost, zda měl spotřebitele nějakou pohnutku (motiv), aby souhlasil s podmínkou, o níž je pochyb, je-li poctivá, čili nic,^[x]

d) rozsah, v jakém dodavatel jednal při poskytování předmětných služeb poctivě a spravedlivě se spotřebitelem, jehož oprávněné zájmy musí vzít v úvahu,^[xi] a na

e) povahu předmětných služeb.^[xii]

V souladu s čl. 4 odst. 2 směrnice zakotvuje § 56 odst. 2 dále i negativní vymezení nepoctivých smluvních ujednání, když stanoví, že *„ustanovení odst. 1 se nevztahuje na smluvní ujednání, která vymezují předmět plnění smlouvy nebo cenu plnění.“*^[xiii]

Na citovanou klauzuli potom navazuje demonstrativní výčet nepoctivých ujednání (odst. 3). Pro náš výklad je relevantní úprava písm. h) citovaného výčtu, podle níž jsou za nepřípustná pokládána taková smluvní ustanovení, jenž *„dovolují dodavateli jednostranně měnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě“*. „Důvodem“ sjednaným ve smlouvě (obchodních podmínkách) nebude moci být, dle mého soudu, jakýkoliv důvod. Citované ustanovení bude třeba s ohledem na § 55 odst. 1 obč. zák., jakož i na znění příslušného ustanovení přílohy předmětné směrnice v anglickém jazyce, interpretovat tak, že se musí jednat výhradně o důvod *„ospravedlnitelný“* potažmo *„pádny“* ve vztahu k předmětu plnění.^[xiv]

V tomto kontextu je třeba pro celistvost výkladu připomenout i dikci ust. § 55 odst. 3 obč. zákoníku, podle níž *„v pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější“*.^[xv] S uvedeným principem je spojena povinnost obchodníka s cennými papíry, jakožto dodavatele, sepsat smluvní ujednání jasným a srozumitelným jazykem.^[xvi] Je to jeden z principů, který má soukromoprávní ochrana společný s ochranou veřejnoprávní, dopadající právě na maximum *„dobré vůle“*. Tato zásada je vyjádřena i tak, že za porušení dobré víry slabší strany odpovídá obchodník s cennými papíry i v těch případech, kdy šlo o objektivní (nezamýšlený) důsledek jeho chování, nejen tehdy, kdy toto porušení zavinil.

„Smlouvy o cenných papírech vytvořené v jasném a srozumitelném jazyce a neobsahující zneužívající klauzule ostatně přispívají i k lepší představě veřejnosti o významu termínu „investiční služba“, podněcují více zákazníky obchodníka s cennými papíry, aby se zajímali o to, na čem se ve smlouvě

s obchodníkem s cennými papíry dohodli a umožňují zákazníkům obchodníka s cennými papíry lépe porozumět, jak příslušná investiční služba, jež je jim obchodníkem s cennými papíry poskytována, nebo o jejímž poskytování teprve uvažují, „funguje“ v praxi. Obchodníkovi s cennými papíry pak mohou smlouvy o cenných papírech sepsané uvedeným způsobem poskytnout jasnější přehled o tom, jaké závazky vůči němu zákazníci mají.“[\[xvii\]](#)

Ač jde u ochrany spotřebitele ve spotřebitelských smlouvách o prevenci a úpravu sankčních nároků přímo spotřebitelů, resp. osob, které nejsou podnikateli, jako jedné se smluvních stran (soukromoprávní pojetí právní ochrany),[\[xviii\]](#) jsou kontrola a případný postih dodavatelů (obchodníků s cennými papíry) ze strany veřejné moci (Komise pro cenné papíry) nesporně dány. Jednání obchodníka s cennými papíry na základě smluvních ustanovení, která zákonodárce *explicite* nebo *implicite* považuje za nepoctivá ujednání, lépe řečeno ujednání směřující ke zhoršení právního postavení účastníka obchodně závazkového vztahu, jenž není podnikatelem, jsou bezpochyby jednání, jež vždy aktivují správněprávní odpovědnost obchodníka s cennými papíry, a to přinejmenším ve vztahu k požadavku čestnosti jednání ve vztahu k zákazníkům (§ 47b odst. 1 písm. a) zákona o cenných papírech) potažmo obecné povinnosti obchodníka jednat ve vztahu k zákazníkům s odbornou péčí (§ 79 odst. 1 zákona o cenných papírech).[\[xix\]](#)

© J. Suran

Komise pro cenné papíry

DICLAIMER

Stanoviska (názory) obsažená v tomto článku jsou výlučně názory autora a nemusí tak nezbytně odrážet stanoviska Komise pro cenné papíry nebo jejich zaměstnanců k předmětné problematice.

[\[i\]](#) Tato úprava reprezentuje promítnutí tří základních směrnic Rady Evropských společenství, týkajících se ochrany spotřebitele do našeho právního řádu. Jde o směrnici 93/13/EEC z 5.4.1993, o nepoctivých ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, směrnici 85/577/EEC z 20.12.1985, o ochraně spotřebitele při smlouvách sjednáváných mimo provozovnu a směrnici 97/7/EEC z 20.5.1997, o ochraně spotřebitele z hlediska smluv sjednaných na dálku. Význam tu pro nás má jen směrnice prvně citovaná, o ní bude dále také ještě konkrétnější řeči.

[ii] Tomsa, M.: Obchodní závazkové vztahy a občanský a obchodní zákoník po novele, časopis Obchodní právo, č. 4/2001, s. 2 - 9.

[iii] Srv. k tomu komentář a důvodovou zprávu k novele občanského zákoníku č. [367/2000](#) Sb., zvláštní část, k čl. I, k bodu 1, k § 52 a 53.

[iv] Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts.

[v] Srv. Article 3 (1): "A contractual term which has not been **individually** negotiated shall be regarded as unfair if, **contrary to the requirement of good faith, it causes a significant imbalance in the parties' rights and obligations arising under the contract, to the detriment of the consumer.**"

[vi] Srv. Holub, M., Fiala, J. a Bičovský, J.: Občanský zákoník - poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou (včetně věcného rejstříku), Linde, Praha 2000, s. 102.: „*Porušení je důvodem relativní neplatnosti smlouvy, které se může dovolat spotřebitel v tříleté promlčení lhůtě. Jde o přímou relativní neplatnost, její účinky nastávají okamžikem dojití právního úkonu, kterým se spotřebitel neplatnosti dovolání, do sféry dodavatele.*“

[vii] A to jak předmětný odstavce uvozovací části (preambule) směrnice, tak čl. 4 odst. 1 směrnice.

[viii] "the strength of bargaining position of the parties"

[ix] "whether the services were supplied to the special order of the consumer"

[x] "whether the consumer had an inducement to agree to the term"

[xi] "the extent to which the supplier has dealt fairly and equitably with the consumer whose legitimate interests he has to take into account"

[xii] "the nature of services"

[xiii] Srv. Article 4 (2): "Assessment of the unfair terms shall relate neither to the definition of **main subject matter** of the contract nor the **adequacy of the price** ...".

[xiv] Srv. Annex, subparagraph j): "enabling the seller or supplier to alter the terms of the contract unilaterally without a **valid reason** which is specified in the contract". Synonymem ke slovu "valid" je zejména adjektivum "justifiable" resp. "relevant or meaningful", tedy "ospraveditelný", "důvodný" resp. "relevantní" či "pádny". Srv. Longman Family Dictionary, Merriam-Webster Inc. and Longman Group Limited 1984, published in Czechoslovakia by Aventinum, Praha 1991, s. 774.

[xv] Srv. čl. 5 věta druhá směrnice: "Where there is doubt about the meaning of a term, the

interpretation most favourable to the consumer shall prevail."

[xvi] "these terms must be always drafted in plain, intelligible language"

[xvii] Srv. pozn. 19, bod. 2.4., s. 6 cit. materiálu.

[xviii] Principiálním právem je pak subjektivní právo spotřebitele dovolat se relativní neplatnosti dotčených smluvních ujednání.

[xix] **Pro lepší porozumění významu předmětné problematiky ve vztahu k oblasti kapitálového trhu doporučuji ke studiu materiál britského regulátora, Financial Services Authority, nazvaný „The FSA’s approach to the use of its powers under The Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999” z července 2002, uveřejněný na jeho webových stránkách: <http://www.fsa.gov.uk/pubs/cp/148/>.**

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Zákon Lugového: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)